

Bogen rummer bidrag fra 25 forfattere om næsten lige så mange regioner. Anmelderen skal undlade at kommentere hver enkelt. Nogle er fremragende, andre i mindre grad læsværdige, jf. de to nævnte eksempler. Forfatterne er for de flestes vedkommende nuværende eksperter på de regionale felter, de skriver om; enkelte må betegnes som forhenværende eksperter, hvis aktuelle forskningsinteresser ligger i en anden region, end den de her skriver om. Dette er naturligvis ikke altid heldigt og gør enkelte bidrag til en lidt altdødt affære.

Redaktørerne fortæller, at de har ønsket at invitere norske, men også andre skandinaviske antropologer, til at skrive et inlegg fra den region de selv kjenner best ud fra egen forskning.“ Listen over bidragydere tæller 18 norske, 3 svenske, 1 dansk og 3 ikke-skandinaviske forfattere, redaktørerne ikke medregnet. Man kan måske slutte, at lokale kollegiale hensyn i nogle tilfælde har vejet tungere i redaktørernes bestræbelser på at realisere deres udmærkede intention end en sikring af den optimale kvalitet i hver enkelt artikel. Dette ufortalt foreligger her ikke desto mindre en meget brugbar bog med så tilstrækkeligt mange udmærkede og læseværdige artikler, at de sagtens opvejer de få, som ikke lever op til standarden.

En generel indvending kunne gå på en efterlysning af regionale landkort udover de fem kort over stater, som ledsager de kontinentale kapiteloverskrifter – vel vidende at det ikke er politisk korrekt og heller ikke hverken nemt eller videnskabeligt uproblematisk at territorialisere hverken folk eller kulturer. Geografiske stednavne turde næppe være i lige grad vanskelige at omgås. Anmelderen ved tilfældigvis, hvor Amazonfloden løber, sådan helt nøjagtigt, men hun kunne godt tænke sig at kunne finde fx Harareplateauet eller Arnhem Land sammen med de tekster, der indfører i regionens etnografi, uden at skulle ty til et gammelt skoleatlas fra hjemmets reol. Gode kort ville tænkeligt have fordyret bogen i urimelig grad. Bogen burde kunne udfylde et tekstligt hul i læreanstaltnes regionalundervisning; samtidig fungerer den fint som et opslagsværk, der altid er nyttigt at have ved hånden. Køb den, hvis du har råd!

Hanne Veber
Five College Associate
University of Massachusetts
Amherst, USA

JAMES R. LEHNING: Peasant and French. Cultural Contact in Rural France During the Nineteenth Century. Cambridge: Cambridge University Press 1995. 239 sider. ISBN 0-521-46210-x, hardback, pris £ 35. ISBN 0-521-46770-5, paperback, pris £ 14.95.

Bønder er en velkendt kategori i fransk historieskrivning – som iøvrigt i dansk. I den franske nationalstats historie optræder bønderne ofte som trusler mod republikken (bønder er reaktionære, royalistiske, religiøse og lokalpatriotiske) eller i det mindste som objekter for diverse politiske tiltag, særligt af civiliserende art. Den berømte spørgeskemaundersøgelse fra 1793, som viste at bønderne i mange af rigets egne slet ikke havde noget sprog, er kun det mest groteske eksempel. Det er dokumenteret igen og igen, hvor lang og besværlig en proces det var at inddrage Frankrigs bønder i det nationale liv.

Lehning er klogeligt nok ikke ude på at benægte hele den omfattende forskning, der viser denne historie. Men det er hans hensigt at modificere den, fordi han mener, at stereotyperne er løbet af med nysgerrigheden, når det drejer sig om de forbindelser, folk på landet i Frankrig faktisk havde til storsamfundet, før det tyvende århundredes store smeltedigel gik i gang. Disse forbindelser var af mange forskellige typer. I omegnen af centre som Lyon med den store tekstilindustri var bønderne f.eks. dybt involverede i manufakturarbejde. Det var hyppigt kvinder, der havde de industrielle forbindelser som underleverandører af alt fra kniplinger til silke, og de sammensatte ofte deres økonomi af både lønarbejde, kontraktarbejde, sæsonvandring – og altså landbruget. Det var også bønder(koner), der var fostermødre for de travle bykvinders børn, en veritabel kæmpeindustri i omegnen af det løslupne Paris i tiden før præventionen.

Alt dette viser jo ikke nødvendigvis, at bønderne følte sig som „franskmænd“ (eller -damer). Men undervisningens historie på landet i Frankrig viser faktisk noget i den retning. Før de store skolelove i midten af det 19. århundrede udstrakte undervisningen til at gælde alle børn (også piger), blev læse- og regnekundskaber mange steder solgt på et frit marked. Og her viser det sig, at folk på landet var udmærket klar over, hvad de havde brug for. Betalingskoler og omvandrende manuelduktører leverede nøjagtigt det, de blev betalt for, så

da de offentlige skoler blev rigtigt talrige, oplevede bønderne det ikke som en åbenbaring af alfabetisering men som endnu en konkurrerende virksomhed. Og det var slet ikke alle vegne, man værdsatte den tilslætning af national indoktrinering, der udgjorde så vigtig en bestanddel af undervisningen i alle europæiske skoler i forrige århundrede.

Demokratisk deltagelse spiller en afgørende rolle i nationaliseringen af de europæiske landbefolkninger. Lehning viser på materiale fra Loire, at valgdeltagelsen ganske rigtigt steg støt fra 1848, men han viser også (som jeg også selv har konstateret i to andre departementer), at lokale politiske projekter før 1914 styrede stemmeafgivelsen langt mere end de store, nationale spørgsmål. Konklusionsvis fastslår Lehning, at det ikke er gjort med en civilisationshistorie fra reaktionære, uvidende bønder til oplyste franskmænd. Og man kan kun give ham ret, idet man dog spekulerer på, hvem pokker der mener sådan? Der er mange „små“ historier at fortælle om et kulturelt varieret område som Frankrig, hvor der trods alt har været både læst og skrevet i godt to årtusinder. Uanset, om man plejer at abonnere på stereotyper af umælende bønder, kan man have glæde af at orientere sig i lidt af fransk provinshistorier diversitet, beskrevet af en forsker fra – Utah.

Anne Knudsen
Antropolog, dr. phil.
Weekendavisen

HENNING KIRK: Da alderdommen blev en diagnose: Konstruktionen af kategorien „alderdom“ i 1800-tallets lægelitteratur. En medicinsk-idehistorisk analyse. København: Munksgaard 1995. 328 sider. ISBN 87-16-11500-7, pris kr. 178.

Forfatteren er læge og leder af Dansk Gerontologisk Institut, og bogen er skrevet som led i forskningsprojektet „Ældrebilledet i Sundhedsvæsenet“ og er forfatterens afhandling til erhvervelse af den medicinske doktorgrad. Men i og med at bogen ikke er en biologisk naturvidenskabelig disputats, men en medicinsk idé-historisk analyse, er den interessant for en bred gruppe af læsere.

Bogen tager udgangspunkt i det negative ældrebillede, der generelt præger sundhedsvæsenet, og som også er det billede, der generelt hersker i resten af samfundet.

Selv om bogen behandler tungt stof, er det lykkedes Kirk at gøre den til spændende læsning. Den er blevet lettere tilgængelig ved, at der bagest i bogen findes resumé af hvert kapitel og konklusioner. Det kan derfor være en god idé, at læse bogens resumé først, det giver et godt overblik, og mulighed for at springe rundt i bogen og stadig kunne fornemme sammenhængen. Bagest i bogen er der et efterskrift med perspektiver om alderdomskategorier i nyere tid. Selv om Kirk konkluderer, at alderen blev en diagnose i 1800-tallet, bliver linjerne ført op til vor tid.

Indledningsvis er der gjort en del ud af problemstillinger, kilder og metode. Hvis man ikke har speciel interesse i denne del, kan man roligt gå videre til andre kapitler i bogen, som kapitlet „Arven fra antikken“, der beskriver den klassiske oldtids forfattere, heriblandt Aristoteles' pessimistiske alderdomsbeskrivelse.

Kirk indkredser det idémæssige indhold i lægernes forståelse af aldringsfænomenet og sammenhængen mellem aldring og sygdom. Kirks centrale hypotese er, at sundhedsvæsenet og samfundet bærer på et overleveret negativt, svækkelsesorienteret billede af aldring og alderdom. Klicheer om alderdommen har ofte præg af metaforer ikke kun i medieoverskrifter, men også i nutidens lærebøger. Vendingerne er ofte variationer af en gennemgående metafor: „alderdom er degeneration“. De kan være formuleret efter standardvendingen „med årene sker der...“, hvor hyppige aldersrelaterede forandringer udlægges som biologisk betingede fakta selv om forandringerne helt eller delvis har miljøbetingede og sociale forklaringer.

Kirk viser, at dette billede af ældre har rødder helt tilbage til antikken og Aristoteles. Han citerer 16 punkter som udgør en syntese af biologiske, psykologiske og etiske opfattelser, der videreføres og danner skabeloner for eftertidens ældrebilleder. Tanken om aldringen som en akkumulation af fejl indgår i flere af punkterne. Mange af dem kan nemt genkendes i hverdagen.

Tanken om ældres ensomhed og manglende venskaber går også tilbage til antikken, hvor man regnede venskaber for en af livets største dyder. Venskaber bygger på både materielle, intellektuelle og følelsesmæssige bånd. Aldringsprocessen indebærer en svækkelse af de egenskaber, der er nødvendige for disse bånd. Derfor er det naturligt ifølge Aristoteles, at ældre mennesker ikke kan knytte venskaber. I følge Aristoteles' ældrebillede ligger også